

En Jungel av etikk

Medieansvar, presseskikk og selvjustis



Bacheloroppgave i journalistikk

Universitetet i Stavanger

2022

Helgi Hildarson Hoydal

255915

Veileder: Terje Hillesund

Studieprogram:

Opptaksår: 2019

Er oppgaven konfidensiell? (skriv X) NEI: x JA:

Kan oppgaven benyttes til undervisningsformål (anonymt)? JA: NEI: x

Forfatter(e)

Studentnr (6 siffre)	Navn:
255915	Helgi Hildarson Hoydal

Oppgavens tittel:

En jungel av etikk – Medieansvar, presseskikk og selvjustis

Veileder: Terje Hillesund

Sammendrag

Denne oppgave analyserer temaene, medieansvar, pressetikk, presseskikk og selvjustis med utgangspunkt i det færøyske medielanskap.

Oppgaven behandler utviklingen av medieansvarslovgivning, regler for god presseskikk, selvjustisen og klagesystemet for de etablerte nyhetsmedier Færøyene.

Færøyene har som et av de minste nordiske landene en relativ ny medieansvarslovgivning og har siden 2008 forsøkt å oppbygge et system og en struktur for selvjustis og klagemulighet for brudd på god presseskikk.

Færøyene kan i dette tilfelle utgjøre et eksempel for hvordan medieansvarslovgivning og selvjustis kan være grunnsten i utviklingen av regler om god presseskikk og presseetikk.

Oppgaven berører blant annet spørsmål som: hvilke sentrale punkter for god presseskikk legges det vekt på i det færøyske etiske regelverk? Hvordan har utviklingen vært de siste årene med klageinstansen i det færøyske systemet for medieansvar?

I tillegg til å belyse det færøyske medielanskapet tar oppgaven også for seg å forklare de etiske utfordringer som finnes i et land med mange medier og få mennesker.

Oppgaven konkluderer et sterkt behov for en evaluering av det færøyske systemet for presseetikk, og gir eksempler på hva kan gjøres for å styrke etikken og ikke minst debatten om etikk i Færøyene.

Innhold

Del 1: Introduksjon	1
1.1 Bakgrunn for emnet	1
1.2 Et lite land med mye journalistikk	2
1.3 Problemstilling	2
1.4 Formål/aktualitet	3
1.5 Organisering av oppgaven	4
1.5.1 Ordliste.....	4
Kapittel 2: Teoretisk rammeverk	5
2.1 Det færøyske medielandskap	5
2.1.1 Medielovverket	5
2.2 Enkildejournalistikk.....	6
2.3 Tillit.....	6
2.4 Presseetikk	7
2.4.1 Selvjustis.....	7
2.4.2 Vær Varsom-plakaten	7
2.5 Medier i utvikling	8
Kapittel 3: Metode	9
3.1 Innledning	9
3.2 Tekstanalyse.....	9
3.3 Kvantitativ innholdsanalyse som verktøy	10
3.4 Valg av enheter	10
3.4.1 Variabler	10
3.5 Fremgangsmåte	11
3.6 Innvending	12
3.7 Datagrunnlag.....	12
Del 4: Resultater og analyse	14
4.1 Resultater	14
Del 5: Drøfting/konklusjon	19
5.1 Funn i analysen	19
5.2 Drøfting.....	19
5.3 Tid for oppdatering	20
5.4 Konklusjon.....	21
Vedlegg:	25

Vedlegg 1 – Liste over utvalgte saker.....	25
Vedlegg 2 – Klager til medieklagenemden.....	29
Vedlegg 3 – Liste over klager til Kringvarp Føroya.....	30
Vedlegg 4 – Retningslinjer om god presseskikk.....	32

Del 1: Introduksjon

Som journalist skal du klare å balansere mange ting. Du skal vite litt om veldig mye, og klare å formidle det på en god måte. En av tingene som alltid har fasinert meg er etikken i journalistikken. Jeg kommer fra et land med et medielandskap som ikke kan sammenlignes med mange steder. To radiokanaler, en tv-kanal, flere nettaviser og enkelte aviser utkommer sporadisk på papir. Vi har ikke noen journalistutdannelse, og det vil si at mange av journalistene er ikke utdannet innenfor feltet, eller har de journalistutdannelse fra mange forskjellige lande. Det burde gi mulighet for en kombinasjon av det beste fra alle plasser. Til tross for det er min opplevelse at det gang på gang blir publisert saker som er på kant med de etiske retningslinjer som pressen selv har utviklet. Det reiser selvsagt spørsmål om det er sant, eller om jeg tar feil.

1.1 Bakgrunn for emnet

Min opplevelse av det Færøyske medielandskap er at det er veldig stort skille mellom den gode og den mindre gode journalistikken som produseres. Veldig mange saker med en kilde blir produsert, mens retten til samtidig imøtegåelse ikke blir praktisert, selv om det står tydelig nedfelt i de færøyske retningslinjer om god presseskikk.

Når jeg snakker med folk som jobber i mediene er svaret ofte det samme. For få journalister, en begrenset økonomi og tidspress. I mitt hode kan jeg forstå hvorfor det kan være argumenter for at mindre god journalistikk blir publisert. Diskusjonen om presseetikk i Færøyene har ofte handlet om hvorvidt en vært for en fotballsending kan være vært mens han er trener i en av klubbene i serien, eller om en vært på sportsnyhetene på tv i rikskringkastingsmediet kan lage intro til et innslag hvor han har vært dommer i samme kamp.

De større sakene som involverer politikk kritikkverdige forhold i samfunnet får ikke samme grad oppmerksomhet. Den dyptgående diskusjon om etikk i journalistikken blir enkelte ganger tatt opp når det kommer et leserinnlegg fra noen som føler seg dårlig behandlet. Færøysk mediehistorie er ikke skrevet, men den presseetiske historien er relativt ny. Til tross for en ny historie tenker jeg at man i Færøyene ligger bakpå på noen områder. De færøyske retningslinjer om god presseskikk er ikke oppdaterte siden de ble skrevet i 2008, og debatten om presseetikk er svært liten.

1.2 Et lite land med mye journalistikk

Det færøyske mediebildet er ikke så stort, men det produseres en del. Et rikskringkastingsmedie med nettsaker, tv og radio, to aviser som kommer ut faste tidspunkt, og noen nettaviser som er redaktørstyrte.

Avisene som utkommer jevnlig, er *Sosialurin* og *Dimmalætting*. Før i tiden var disse to de største nyhetshusene i landet, og utkom alle hverdager. I 2013 gikk *Dimmalætting* konkurs, og gjenopprettet i 2014. Siden 2014 er den fysiske avis kommet ut fredager, en gang i uken.

Sosialurin er den største avisen i landet. Den utkommer to ganger i uken, og en gang som ren tekstreklameavis, hvor alt innhold er markert betalt av virksomheter og personer.

Kringvarp Føroya (KVF), det færøyske rikskringkastingsmediet, har fire nyhetssendinger i TV i uken. Alle hverdager utenom onsdag, alltid klokken 19.00. De har en sportssending i tv hver mandag. Radioavisen er hver dag, med hovedsendinger klokken 12.30 og 18.00 lokal tid. De har en tv-kanal og en radiofrekvens. I tillegg til den vanlige sendeplanen bruker de ressurser på andre ting som er definert i public service-kontrakten. Valgsendinger, landslagsidrett, kultursendinger, underholdning og dokumentarer.

1.3 Problemstilling

Med en rivende utvikling i verden hvor makt og penger betyr mye, er journalistene sentrale i å gi et sannferdig bilde av verden. I det ligger også at journalistens troverdighet og integritet må være på rett plass. Med tilliten som vi i de nordiske lande har på pressen, kommer det ansvar. Tilliten må aldri misbrukes til å gå på kompromiss med etikken. For å henge med som journalist må man hele tiden holde seg oppdatert. Som skrevet ovenfor er de etiske retningslinjer om god presseskikk ikke oppdaterte de siste 14 årene, og medieklagenemden har så å si ingenting å gjøre.

Når man skal formulere en problemstilling er det viktig å tenke på at formulere den slik at den i prinsippet kan etterprøves. Det er viktig å velge et avgrenset felt slik vi kan nå resultater med forskningen (Østbye et al., 2013, s. 20). Teamet som jeg har valgt å bevege meg inn i, er etikk i journalistikken. Nærmere sagt etikk i færøysk journalistikk. For å sjekke hvordan situasjonen er med færøysk journalistikk har jeg formulert denne problemstilling:

Bli det færøyske etiske regelverk for journalister fulgt i tilstrekkelig grad i de færøyske mediene, og hvilke etiske utfordringer er gjennomgående i landet?

For å svare på problemstillingen vil jeg igjennom relevant teori fremstille noen av de etiske utfordringene som eksisterer i færøysk journalistikk. Jeg vil analysere om det etiske regelverk om god presseskikk blir fulgt, og om det er sammenheng mellom brudd på de presseetiske regler og konsekvenser. Jeg vil prøve å gi et bilde av hvordan det færøyske medielandskap er skrudd sammen, og prøve å svare på om det skal noen endring til for å oppnå et bedre journalistisk produkt i landet. I tillegg til de ovenfornevnte tingene vil jeg legge vekt på følgende grunnleggende spørsmål.

- Hvilke sentrale punkter i regelverket for god presseskikk legges det vekt på i den færøyske tilnærmingen til presseetikk?
- Hvordan har utviklingen vært i klager til instansene i det færøyske systemet for medieansvar?
- Hvordan påvirker de veiledende regler om god presseskikk det journalistiske arbeide?
 - o Her med utvalgte eksempler og analyser fra de færøyske etablerte mediene som mottar mediestøtte
- Hvordan kan systemet i Færøyene styrket slik at man utvikler selvjustisen for mediene, med tanke på god presseskikk?

Analysen min er bygd opp omkring det etiske regelverk som pressen selv har definert, og om det blir fulgt i tilstrekkelig grad, eller den færøyske Vær Varsom-plakat. Spørsmålet om sammenheng mellom brudd på etiske retningslinjene og konsekvensene herav vil være gjennomgående i analysen. Det er klart at jeg ikke kommer til å få fullstendige svar på alt, og noen ting vil kreve lengre forskning.

1.4 Formål/aktualitet

Begrepet presseetikk omfavner mange ting. Som Vær Varsom-plakaten sier, så gjelder presseetikken hele den journalistiske prosessen, fra innsamling til presentasjon av det journalistiske materiale (PFU, 2022). Fundamentet for de presseetiske retningslinjene som vi har i Norge er forankret i pressens samfunnsrolle (Brurås, 2014, s. 37). For at folk skal tro på journalister må det være en tillit mellom produsent og konsument. Det er viktig i alle fasetter av journalistikken å være troverdig. Hver gang journalister beveger seg utenfor det som er etisk forsvarlig kan det skade troverdigheten, og dermed svekke tilliten til journalistikken. De siste årene har faget stått over for store utfordringer i et konstant endrende medielandskap.

Folk flytter seg fra tradisjonelle plattformer over til nyere kanaler, og etikken i journalistikken blir utfordret (Brurås, 2014, s.12).

Når jeg tenker om begrepet presseetikk er det den grunnleggende tankegang i hvordan vi som journalister oppnår troverdighet og tillit, samtidig som at råderommet for å avdekke, kritisere og underholde er åpent. Det er en del folkeskikk, en del profesjonalisme og en del hjelp til hvordan man skal agere.

Men det er ikke lett å balansere alle tingene. Noen ganger må vi ha en sak ut raskt. Skal man da vente på å få en ekstra kilde i saken, eller publisere og hoppe videre til neste sak? Hvordan skal vi forholde oss til alle de nye teknologier som konstant utvikles? Hvordan sikrer vi fortsatt at vi informerer om de viktige tingene, samtidig som vi holder oss innenfor de etiske reglene? Dette er spørsmål som jeg er opptatt av i min tid som journaliststudent.

1.5 Organisering av oppgaven

Utover del 1 som vi har vært igjennom består denne oppgaven av 5 kapitler.

- I del 2 vil jeg gå igjennom teori som jeg synes er relevant for å svare på problemstillingen. Jeg vil bruke et bredt felt av teori til å diskutere utfordringene som jeg ser i det Færøyske medielandskap.
- Del 3 beskriver fremgangsmåte i metoden, og beskriver organiseringen av forskningen
- Del 4 består av analysen av funn i del 3.
- I Del 5 vil jeg oppsummere og diskutere teori og funn, og til slutt dra konklusjon.

1.5.1 Ordliste

For å gjøre det lettere for leseren vil jeg presentere noen av de færøyske ordene, slik det forståelig.

- Kringvarp Føroya = Det færøyske rikskringkastingsmediet
- Fjølmiðlakærunevndin = medieklagenemden
- Leiðreglur um góðan fjølmiðlasið = Den færøyske Vær Varsom-plakat
 - Omtales også som retningslinjer/regelverk om god presseskikk
- Mentamálaráðið = Kulturministeriet

Kapittel 2: Teoretisk rammeverk

For å kunne gi et godt bilde av hvorfor ting er som de er, er det viktig å hefte seg ved teori som er skrevet om emnet. Den færøyske mediehistorie er ikke lang, og det er skrevet svært lite om den. Historien om presseetikk i Færøyene er også svært liten og i tillegg ny. Det har også med seg at det ikke finnes mye teori om emnet, som er skrevet av folk som er tett på. På den annen side er det en del av journalistikken sammenlignbar med det som skjer i Norge. Ifølge Østbye et al. er det viktig å lese bøker og artikler om emnet i en forskningsprosess. I lærebøker finner vi alltid henvisninger til mer informasjon, mens internettet også gir mulighet for å finne informasjon (2013, s.22). Jeg vil bruke både bruke lærebøker, artikler og forskning for å presentere emnet.

2.1 Det færøyske medielandskap

I en undersøkelse av de vest-nordiske lande hevder Ravn-Højgaard et al., at Grønland, Island og Færøyene er blitt forbigått når det kommer til komparative studier av mediesystemer i Skandinavia (2021, s. 103). Det gjenspeiles i diskusjonen om presseetikk på Færøyene.

Forfatterne fastslår, at mediene i Færøyene er under press fra internasjonale medier, fallende lesertall og inntekter, og en generell dårlig økonomi for mediene (Ravn-Højgaard et al., 2021, s. 107). Forfatterne fastslår at Færøyene har etiske regler og normer for journalistikken. De er hovedsakelig adoptert fra det danske etiske regelverk, som er akseptert av mange som et ideal for faget. Til tross for det er det faktorer som indikerer at profesjonalismen er på et lavere nivå i Færøyene end i de andre større nordiske lande (Ravn-Højgaard et al., 2021, s. 116).

Grunnen til den svake profesjonalismen er at forholdene er små. Du møter kildene i butikken eller til familiearrangementer, og det gjør at journalistene utvikler forskjellige strategier for å håndtere utfordringer. Det er blant annet å ha et skarpt skille mellom det private og jobben, og å ha selvsensur, hevder forfatterne (Ravn-Højgaard et al., 2021, s. 116). Selvsensuren kommer, ifølge en tidligere redaktør, av den overhengende faren om å bli saksøkt for injurier (æreskrenkelse). Ikke fordi journalistene er redd for å bli dømt, men de er redd for å skade sin egen troverdighet og de konsekvenser personlige konsekvenser ved en rettsak (Weihe, 2017, s. 13).

2.1.1 Medielovverket

Det færøyske lovverk er skrudd sammen på den måten, at det er enkelte saksområder som er på danske hender, mens de fleste kan reguleres fra det færøyske parlament.

Medielovgivningen ble overtatt av det færøyske parlament i 2001, og ikke før 2006 ble «fjølmiðlaábyrgarlógin» (no. Medieansvarsloven) vedtatt. Den lov innebærer eksempelvis at fagforbundet for journalister i Færøyene «Føroysk miðlafólk», skulle utarbeide et regelsett om etikk i journalistikken som fikk navnet «leiðreglur um góðan fjølmiðlasið» (no. Ledende regler for god medieskikk). Regelsettet om de etiske veiledninger kom i 2008. Det åpnet for muligheten til å klage på journalistikken i landet, hvis man som så det nødvendig.

Den færøyske medieklagenemd er består av fire medlemmer. Kulturministeren utpeker et medlem som må være jurist. Et medlem utpekes av fagforbundet «Føroya Blaðmannafelag», et medlem utpekes av representanter fra ledelsen på de forskjellige redaksjoner som er omfavnet av § 1. Det siste medlem i klagenemden utpekes av universitetet i Færøyene, som skal representere folket i landet. I tillegg til disse fire, blir ekstramedlemmer valgt for hver av dem.

Det er gratis og fritt for alle å klage til medieklagenemden. Hvis man vil klage på noe som KVF har publisert, skal det først klages direkte til institusjonen. I tilfelle av avvist klage kan man deretter klage videre til medieklagenemden.

2.2 Enkildejournalistikk

Saker med en kilde er ikke uvanlige i dagens medielandskap i Norge. Selv om Vær Varsom-plakaten fastslår at det er god presseskikk å ha en bredde i kildevalg, er det mange saker, især i lokalaviser som blir publisert med bare en kilde (Mathisen, 2015, s. 43). Birgit Røe Mathisen viser til en undersøkelse som viser at omtrent halvparten av sakene i enkelte lokalaviser i Norge er enkildessaker (2015, s. 45).

Dette vender vi tilbake til i analysen.

2.3 Tillit

En stor del av den færøyske befolkning har tillit til de færøyske mediene. Det viser en undersøkelse fra 2021. I 2021 hadde omtrent 77 prosent av befolkningen stor eller rimelig stor tillit til Kringvarp Føroya. Tilliten til In.fo/Sosialurin, Portal.fo og Dimmalætting var litt mindre, omtrent 60 prosent. Norðlýsið.fo og Vágaportal.fo hadde minst tillit blant den færøyske befolkning i 2021. Omtrent 44 prosent av befolkningen hadde stor eller rimelig stor tillit til de to sistnevnte (Í Skorini, 2021).

Svein Brurås sier dette om tillit:

Pressens troverdighet er nært knyttet til journalistens og redaktørens integritet. Skal publikum ha tillit til en journalist, må de være trygge på at journalisten er uavhengig og fri i sin journalistiske virksomhet, uten bindinger til kilder eller maktsentra utenfor redaksjonen [...] (2014, s.66)

I små samfunn kan journalister komme ut for dilemma på grunn av nærhet til samfunn, saker og kilder (Mathisen, 2015, s. 64). Som tidligere skrevet er Færøyene et land med omtrent 53.000 mennesker. Det er vanskelig å ha en profesjonell distanse, og nære forhold kan skape problemer for journalisten i møtet med kildene, hevder Mathisen (2015, s. 79).

2.4 Presseetikk

Presseetikk er et stort begrep som omhandler alt fra å ta vare på de svake til å sette maktøverne til ansvar. Svein Brurås mener at kjernen i presseetikken først og fremst handler om refleksjon over etiske spørsmål (2014, s. 14). I journalistikken reiser det seg konstant etiske spørsmål. Alt fra kildebruk, bildebruk til innhold i sakene stiller krav til journalistens etiske overveielser.

2.4.1 Selvjustis

En ting som er gjennomgående presseetikken i Norge, er selvjustisen. Med friheten til å drive en kritisk presse kommer også ansvar, og en stor del av det ansvaret blir lagt ut til mediene selv. I de fleste land er ligger pressen under et juridisk lovverk, og det gjør pressen i Norge også. Det er grenser for hva mediene kan og ikke kan, og lovverket sikrer også pressens frihet til å virke i samfunnet (Brurås, 2014, s.23). Videre sier Brurås at det er viktig at pressen utvikler regelverket som de selv har satt, fordi det gjør at pressen i Norge fortsatt kan beholde den friheten innenfor lovverket, hvis ikke lovene strammes.

2.4.2 Vær Varsom-plakaten

Pressens selvjustis i Norge er i høy grad basert på Vær Varsom-plakaten. Det veiledende regelverket var for første gang vedtatt i 1936 og revidert 13 ganger frem til 2022 (PFU, 2022). De 42 punktene beskriver hvordan en skal handle i en rekke situasjoner.

I 2006 vedtok parlamentet i Færøyene en medieansvarslov. I den ble det vedtatt at mediene sammen skulle utarbeide en færøysk Vær Varsom-plakat (Logir.fo, 2022). To år senere ble det arbeide ferdig.

Det tilsvarende etiske regelverk for færøyske journalister kalles «Leiðreglur um góðan fjølmiðlasið». Oversatt til norsk betyr det veiledende regler om god presseskikk. De reglene

ble vedtatt i 2008, og det er ikke gjort endringer ved den siden (Fjølmiðlanevndin, 2022). Reglene som ble vedtatt i 2008 har fire hovedpunkter. Medienes rolle i samfunnet, integritet og ansvar, adferd mellom medier og kilder, og regler for publisering. De samme fire hovedpunktene finner vi i Vær Varsom-plakaten (PFU, 2022). Som Ravn-Højgaard et al. argumenterer for i sine undersøkelser, er det etiske regelverk på Færøyene inspirert av det danske (2021, s. 116). I de norske og de færøyske regler om god presseskikk finner vi mange likheter. Stammen er bygd opp på samme måte, men de nyere oppdateringer av Vær Varsom-plakaten, finnes ikke i de færøyske regler.

2.5 Medier i utvikling

Den teknologiske utviklingen i mediene har vært enorm de siste årene. Vi har fått flere plattformer til publisering, flere enheter til å konsumere medieinnhold og et hav av innhold (Croteau & Hoynes, 2019, s. 25-26). Med den stadige utviklingen skjer det også endringer i journalistikkens verden. De nye utfordringene som har skapt for journalistikken er blant annet krav til rask publisering, teksteklame og hvordan journalister skal agere på de sosiale mediene (Brurås, 2014, s.13). Endringene som journalistikken har gjennomgått de siste årene stiller krav til journalistene, og især de etiske overveielserne i arbeidet. Når noe skal publiseres raskt kan det føre til at man går på kompromiss med en av grunnsøylene i journalistikken, nemlig korrekte opplysninger (Brurås, 2014, s. 134). Medieforsker David Domingo hevder, at kravet om umiddelbar publisering er den dominante paradigme i nettjournalistikken. Brurås sier videre, at forskning viser at i dilemmaet mellom verifikasjon og umiddelbar publisering vinner det neste over det første i mange redaksjoner (Brurås, 2014, s. 134-135).

Kapittel 3: Metode

3.1 Innledning

Denne delen av oppgaven forklarer fremgangsmåtene ved metoden brukt i oppgaven. Jeg vil forklare hvordan analysene er utformet, og hvorfor det er gjort som det er. Videre beskriver dette kapittelet hvordan kildemateriale er funnet frem og organisert. I takt med at medie- og kommunikasjonsteknologi utvikles hurtig, henger metodene noen ganger etter (Østbye et al., 2013, s. 15). Det gjør at metodebruken i denne oppgaven er kombinert av mange ting for å finne svar på spørsmålene som reiser seg. I praksis er det liten forskjell på tekstanalyse og innholdsanalyse (Østbye et al., 2013, s.208). Jeg vil bruke deler av både tekstanalyse og innholdsanalyse for å forsøke å gi et svar på spørsmålene som problemstillingen reiser.

3.2 Tekstanalyse

For å vurdere om de valgte mediene ligger på kanten, eller bryter regelverket om god presseskikk, må jeg analysere tekst som mediene publiserer. Deretter brukes de funnene til i en kvantitativ analyse for å se om det finnes tendenser og sammenhenger. Det er innholdet og utseende på saker, på de forskjellige mediene. Det er ikke bare teksten som blir analysert, men også uttrykk. Det vil si om det er synlig om sakene er tekstreklame, leserinnlegg eller om det er nyheter.

Østbye et al. beskriver tekstanalysen som en teknikk uten en entydig oppskrift. Det er mange måter å analysere tekster på, og den kan kombineres med andre metoder (2013, s.64-65).

For å gi et tilstrekkelig bilde av mediene er tekstanalysen omfattende, og ikke etter en spesiell mal. Punktene som jeg synes, er viktige for å besvare problemstillingen er disse:

1. Er det klare brudd på retningslinjene om god presseskikk på forsiden på nett?
 - a. Vet brukeren hva han/hun klikker seg inn på?
2. Er det saker som bryter med reglene om god presseskikk?
 - a. Er det innhold i saken som har klare brudd på god presseskikk?
3. Er det noen gjennomgående ting som er kritikkverdige når det kommer til etikk i journalistikken i mediene på Færøyene.

3.3 Kvantitativ innholdsanalyse som verktøy

Østbye et. al. forklarer at den kvantitative innholdsanalysen kan brukes til blant annet å beskrive mønstre og utvikling i kommunikasjon, teste hypoteser, sammenligne medieinnhold (2013, s. 209). Jeg bruker den kvantitative innholdsanalysen til å sjekke om de færøyske mediene som får mediestøtte bryter retningslinjene om god presseskikk. Det gjør jeg ved å aktivt, igjennom tekstanalyse, finne frem saker som jeg kan argumentere for bryter med retningslinjene. I tillegg brukes kvantitativ innholdsanalyse til å analysere innholdet i de klagene som er mottatt av Kringvarp Føroya, og klagenemden. Formålet med den kvantitative innholdsanalysen er for det første, å finne saker som bryter med retningslinjene om god presseskikk, og deretter se om de er klaget inn til klagenemden eller Kringvarp Føroya. For det andre brukes den til å se på resultatene av klagene som er mottatt. Dette gjør jeg for videre å analysere om det er sammenheng i brudd på god presseskikk, og antall av klagde saker.

3.4 Valg av enheter

Det er viktig å klargjøre hvilket materiale som blir analysert og registrert. Først må man bestemme hvilket nivå av tekstenheter vi skal registrere, og siden vurdere hvilke enheter vi uttaler oss om, og hvordan de velges (Østbye et al., 2013, s. 212).

Valget av enheter i denne undersøkelsen er nyhetsartikler på nett i de færøyske mediene som får mediestøtte. Utvalget av enhetene er artikler som jeg, etter de er analysert, mener bryter med retningslinjene om god presseskikk. Ifølge Østbye et al. er det viktig å avgrense populasjonen for å få frem det vi vil si gjennom innholdsanalysen (2013, s. 215). Utvalget er i dette tilfelle artikler på nettaviser på Færøyene som bryter med retningslinjene om god presseskikk.

3.4.1 Variabler

Det finnes uendelig mange variabler som kan brukes i en innholdsanalyse (Østbye et al. 2013, s. 216). I min analyse av artiklene er variablene basert på hvilke punkter i retningslinjene om god presseskikk innholdet bryter med. Hver enkelt enhet kan grupperes i en eller flere av variablene, hvis jeg i analysen mener at artiklene bryter med flere punkter i retningslinjene om god presseskikk.

3.5 Fremgangsmåte

For å svare på noen av de spørsmålene som problemstillingen stiller, har jeg valgt å kategorisere saker som jeg har funnet på de mediene som får mediestøtte, i ulike grupper. For å avgrense materiale har jeg valgt å bare legge frem de sakene hvor jeg vurderer at mediene ikke holder seg til god presseskikk. Jeg har valgt å bare se på nettsaker og tv-saker. Det er på grunn av at en stor mengde journalistikk blir publisert, og det vanskelig å analysere alt som blir publisert. Vedlegg 1 viser saker fra de ulike mediene som jeg mener bryter med god presseskikk.

I tillegg til nyhetssakene har analyseres også dokumenter fra medieklagenemden på Færøyene, samt klager som er mottatt av Kringvarp Føroya. De klagenes vises i Vedlegg 2 og 3 som har variablene: felt, kritikk, frikjent. Grunnen til at variablene i denne analysen ikke er de samme som i innholdsanalysen av tekstene, er fordi det fremgår ikke tydelig i datamateriale hvilket punkt mediene klages for.

For å svare på spørsmålet om hvorvidt de færøyske mediene holder seg til regelverket om god presseskikk vil jeg gå igjennom alle klagenes som klagenemden og Kringvarp Føroya har mottatt tilbake i tid. Det er begrenset hvor mange klager er mottatt av de to institusjonene, så for å gi et større bilde også lete aktivt etter brudd på god presseskikk i de enkelte mediene som får mediestøtte. Jeg vil deretter prøve å vise noen saker som jeg synes ikke er innenfor regelverket, og se om noen av dem er klaget inn til enten Kringvarp Føroya eller medieklagenemden.

Jeg velger å kun bruke nettaviser som får mediestøtte fra staten. Det er fordi at mediestøtten er på en eller annen måte med til å legitimere mediene igjennom subsidier.

3.5.1 Mediestøtte

Den færøyske regjering hadde i 2021 satt av 2 millioner DKK, svarende til 2,61 millioner NOK, av til mediestøtte for 2021. Seks søkere fikk innvilget mediestøtte. Fordelt slik:

Sosialurin/in.fo	kr. 606.478,77	Avis + nettavis
Portal.fo	kr. 365.616,23	Nettavis
Dimmalætting	kr. 349.370,30	Avis + nettavis
Norðlýsið	kr. 269.107,19	Nettavis + sporadiske avisopplag
FM1	kr. 226.485,76	Radio

VP.fo – Vágaportalurin	kr. 182.941,76	Nettavis
-------------------------------	----------------	----------

Mediestøtten er fordelt slik at 40 prosent av puljen deles likt ut mellom søkerne som får innvilget støtte. 60 prosent av puljen blir delt ut etter dokumenterte lønnsutgifter for året det søkes om (Mentamálaráðið, 2022).

(Mediestøtten er siden denne utdeling endret slik at det nå er kulturministeriet som deler puljen ut, i stedet for den arbeidsgruppen som gjorde det for 2022. Det har skapt mye debatt om politisk innblanding i den frie presse.¹⁾)

3.6 Innvending

Utfordringen ved denne type tekstanalyser er at resultatet kan få et personlig preg. Det kan være på grunn av manglende viten og erfaring ved å behandle disse type spørsmål. Jeg vil så mye som mulig igjennom analysen forsøke å være så objektiv som mulig, og fremstille tingene tydelig så det ikke er tvil om hvorfor jeg konkluderer som jeg gjør.

En annen utfordring er at jeg drar konklusjoner uten å ha lest alt materiale som finnes. Det er nesten umulig å lese alle artikler som utkommer mediene i landet, og derfor er utvalget av saker bare saker som bryter med de etiske prinsipper i journalistikken. Forbehold skal tas i form av at det kan være at bilde ville se annerledes ut hvis en annen person lagte analysen, eller hvis det valgte datagrunnlag var et annet.

3.7 Datagrunnlag

Datagrunnlaget for klagen både til medieklagenemden og Kringvarp Føroya er ikke stort. 14 ganger er det blitt klaget til Kringvarp Føroya for brudd på god presseskikk siden 2018, og medieklagenemden har bare behandlet 10 saker siden 2015. Medieklagenemden har en database som er åpen for alle å se. For å få tilgang til klagen som Kringvarp Føroya har mottatt måtte jeg sende en forespørsel til institusjonen. Resultatene av klagen er ikke systematisert, og det viser at det må ikke klages etter et bestemt punkt i retningslinjene om god presseskikk.

For å få et tilstrekkelig datagrunnlag når det kommer til klagen har jeg valgt å se tilbake til 2018 og 2015 for å kunne se tendenser, eller om noe er gjennomgående. Sammenhengen

¹https://www.industry.fo/kunning/hoyringar/hoyringssvar?Action=1&NewsId=2790&M=NewsV2&PID=12017&fbclid=IwAR0vAU8t_HYmsevd8fzP3A18LdcGl_JBQaP_lbwcNnLEcwmDImLFtpuK4C0

mellom få klager og et stort utvalg av saker å analysere, har jeg valgt bare å ta frem saker som jeg synes bryter med god presseskikk.

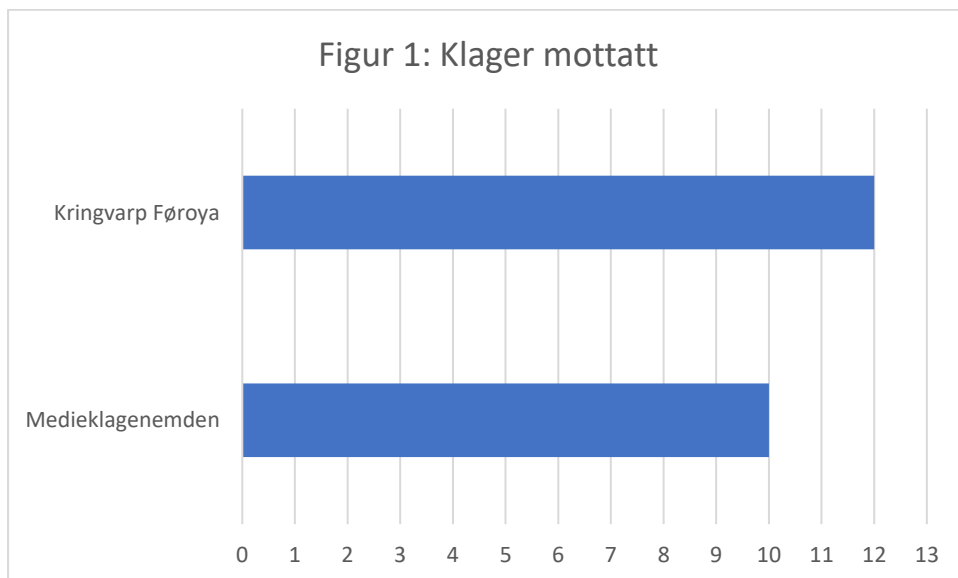
Igjennom perioden har det jeg analysert mange saker. Mesteparten av dem har ikke noe kritikkverdig, og er ikke inkludert i vedlegget. Vedlegg 1 viser de sakene hvor jeg konkluderer noe kritikkverdig med de enkelte sakene. Da det er så få klager som kommer inn til klagenemden og Kringvarp Føroya, så jeg det tilstrekkelig å finne noen saker som jeg synes bryter med god presseskikk, og holde dem opp mot de mottatte klager og se om det er sammenheng der. Derfor er vedlegg 1 en oversikt over saker hvor jeg mener det kunne eller burde blitt klaget inn for brudd på retningslinjene.

Del 4: Resultater og analyse

I denne delen av oppgaven vil jeg presentere resultatene av analysene mine. Jeg vil bruke funnene til å besvare noen av de spørsmål som har reist seg under arbeidet. Jeg henviser til vedleggene når det dreier seg om enkelte saker og klager, mens de generelle funn blir fremstilt med diagram.

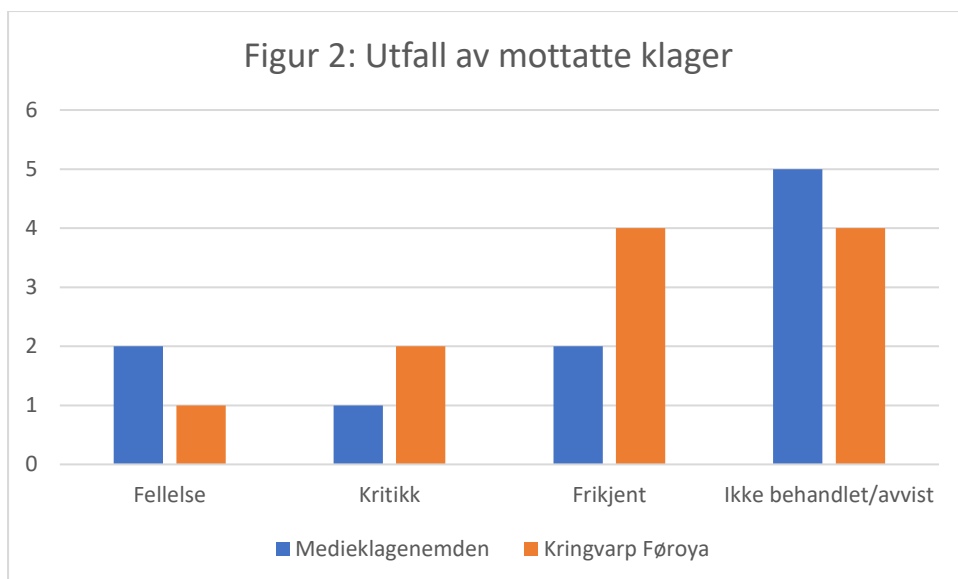
4.1 Resultater

Siden 2015 har medieklagenemden mottatt 10 saker til behandling, og Kringvarp Føroya har mottatt 12 klager siden 2018. En av grunnene til at Kringvarp Føroya mottar flere klager enn medieklagenemden, er fordi at klagen bare kan ankes til medieklagenemden hvis den blir avvist av Kringvarp Føroya. Vi kan fastslå at siden 2015 har ledelsen i rikskringkastingsmediet behandlet flere saker enn medieklagenemden.



Figur 1

Det neste steget i analysen er å se hva det klages for i de enkelte tilfellene. Det er fremgår ikke tydelig hva mediene klages for i de enkelte tilfellene, men det er blant annet medieansvarsloven, straffelovgivningen, krav om endring av titler, politisk agenda hos mediet, og brudd på god presseskikk. Det som vi kan kategorisere er utfallet av de mottatte klagene.

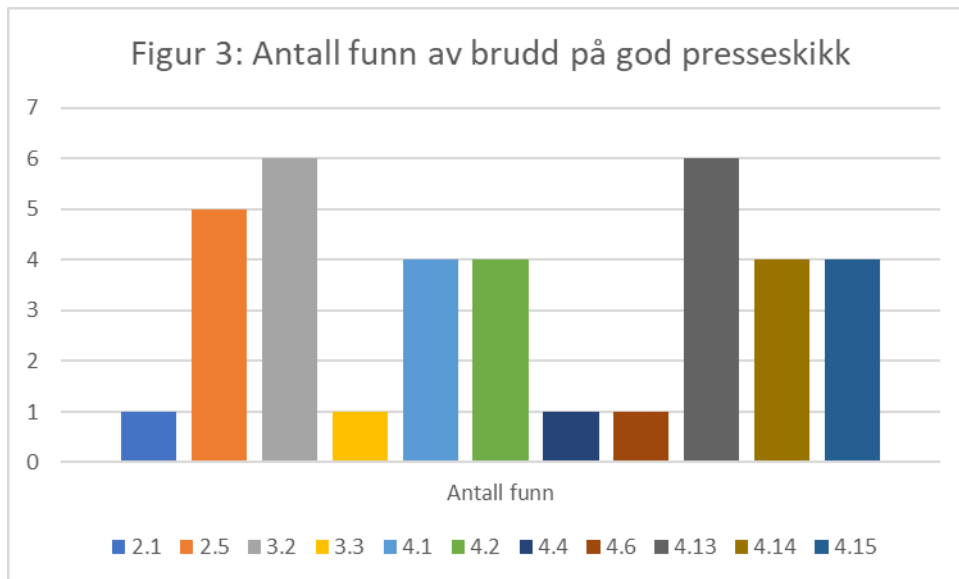


Figur 2

På figur 2 ser vi at i de 22 klager som er mottatt siden 2015 og 2018 er de blitt felt to ganger. En klage fremgår ikke i figuren, på grunn av at den faller utenfor variablene.

Ut fra figur 1 og figur 2 kan vi fastslå etter disse opplysninger, at de færøyske mediene holder seg relativt godt innenfor de etiske retningslinjer om god presseskikk. For å teste hypotesen vil jeg ta det et steg videre. Jeg har igjennom noe tid funnet frem saker fra nettavisene som jeg har introdusert tidligere i oppgaven. Her har jeg aktivt gått inn for å lete etter brudd på retningslinjene om god presseskikk. Jeg har funnet fire saker fra hver enkelt nettavis som jeg vurderer kunne fått kritikk eller kunne blitt felt i medieklagenemden for brudd på god presseskikk.

I vedlegg 1 presenterer jeg sakene fra de forskjellige mediene, og har laget en liste som viser hvilke punkter i retningslinjene om god presseskikk de bryter, eller er på kant med. Det er viktig å vite at dette ikke er fasit svar på om de ville bli felt, eller ikke. De etiske retningslinjene er individuelle på den måten at jeg kan synes noe annet enn andre som ser det samme som jeg.



Figur 3

Figur 3 viser på hvilket punkt i reglene om god presseskikk jeg har funnet kritikkverdige funn. Noen av sakene oppfyller en eller flere av variablene, og derfor er det flere funn enn de 26 sakene som jeg har valgt ut.

De fleste bruddene som jeg har funnet går på punkt 3.2 og punkt 4.13.

3.2 Tað er góður fjølmiðlasiður at vera vandin í valinum av heimildum, og at eftirkanna, at upplýsingar frá heimildum eru rættar. Eisini er tað góður fjølmiðlasiður at stremba eftir fjølbroytni í valinum av heimildum. Heimildarvandnið herðist, um dulnevndar heimildir verða nýttar, ella um ein heimild gevur fjølmiðli einkarétt. (Vedlegg 4)

Oversatt til norsk: Det er god presseskikk å være varsom i valg av kilder, og at sjekke at opplysninger er korrekte. I tillegg er det god presseskikk å tilnærme seg mangfold i kildevalg. Kildekritikken skal forsterkes om det er anonyme kilder, eller om kilder tilbyr eksklusivitet.

Punkt 3.2 i reglene om god presseskikk handler om forholdet til mellom journalist og kilder. I punkt 3.2 blir det fastslått at det er god presseskikk å sikte etter mangfold i kildevalg. I syv av de utvalgte sakene er kildebruken kritikkverdig. Eksempel 4 i vedlegg 1 er en av sakene som jeg vurderer bryter med dette punktet. Journalisten gjør det i saken at han fastslår at en bygning som skulle bygges et sted i landet ikke er bygget ennå, uten å kontakte en kilde for å spørre om hvorfor. Kilden i denne saken er journalisten, og en gammel sak som handler om at byggingen skulle begynne. Det er usikkert om avisen ville bli felt på dette punktet, men jeg vurderer at det ikke er god presseskikk, ikke å kontakte noen som kan svare på spørsmålet.

Som beskrevet i teorien er enkildessaker ikke uvanlige, og de fører sjeldent til brudd på vær varsom-plakaten. Uansett er det å ha enkildesaker ikke å regne som god presseskikk slik jeg tolker punkt 3.2.

Punkt 4.13 handler om retten til samtidig imøtegåelse. Personer som blir anklaget bør få lov til å svare med en gang, når det handler om konkrete opplysninger. Herunder på færøysk.

4.13 Persónar, ið verða ákærdir, eiga, um tað á nakran hátt ber til, at sleppa at svара aftur samstundis, tá ið tað snýr seg um ítøkiligar upplýsingar. Orðaskifti, atfinningar og tíðindaflutningur eiga ikki at verða forðað av, at partar ikki vilja bera fram hugsan sína ella luttaka í orðaskifti. (Vedlegg 4)

Oversatt til norsk: Personer som blir beskylt, bør, om det er mulig, få mulighet til å svare samtidig, når det handler om konkrete opplysninger. Debatt, kritikk og journalistikk bør ikke begrenses av at involverte parter ikke vil uttale seg eller delta i debatt.

I eksempel 11 i vedlegg 1 ser vi et tydelig brudd på dette punkt 4.13 i reglene om god presseskikk. En politiker som nettopp har overtatt formannsposten i partiet sitt blir konfrontert av journalisten om sin sivile jobb som advokat for noen av de største virksomhetene i Færøyene. Svaret fra politikeren er å anklage en annen politiker for å jobbe for personlige interesser i form av være «fagforbundsvenn». Tv-innslaget går ut i det som svarer til dagsrevyen, og politikeren som blir beskylt for å jobbe for fagforbundene i parlamentet får ikke rett til å svare på beskyldningene. Det har med seg at dagen etter publiserer han et leserinnlegg i nettavisene hvor han viser anklagene tilbake. Mediet som brakte historien, gjorde ikke mer ved saken. Saken ble heller ikke klaget inn til Kringvarp Føroya eller medieklagenemden.

Figur 3 viser videre at punkt 2.5 blir brutt i fem tilfeller av de 25 sakene, mens 4.1, 4.2, 4.14 og 4,15 er brutt fire ganger hver.

2.5 omhandler tekstreklame, og fastslår at det skal være et klart skille mellom hva er reklame, og hva som er journalistikk. Eksemplene fra vedlegg 1 som bryter med punkt 2.5 er enten ikke merket reklame, eller er det innholdet i saken som jeg vurderer være reklamesak.

Jeg finner også saker hvor punkt 4.15 ikke er fulgt. Især Portal.fo og VP.fo har til vane å lenke videre til andre medier. I medieansvarsloven er det definert at redaktøren har ansvar for alt som blir publisert på mediet som han/hun varer av (§12, medieansvarsloven, 2006).

I eksempel 9 og 10 i vedlegg 1, er det greie brudd på punkt 4.15, som fastslår at man skal passe på med å lenke videre til andre som kan bryte reglene om god presseskikk. I begge eksemplene blir det lenket videre til saker som er tvilsomme. Eksempel 9 er en sak av mediet «JN.fo», som skriver en sak med tittelen «Russisk invasjon i Runavik». Den ble publisert kort etter krigen i Ukraina startet, og det er en svært misvisende tittel. Et russisk skip som fikk maskintrøbbel ble tauet til land, viste deg seg.

Eksempel 10 er også tvilsomt. Hinvegin.fo er en ny hjemmeside som begynte å publisere meningsjournalistikk under koronapandemien. Eierne har sagt at hjemmesiden skal være en motspiller til «mainstream» mediene, som ikke har sannheten på plass. Selve ordet hinvegin betyr «den annen vei». Problemet er ikke å lenke videre til annen journalistikk, men problemet som jeg ser det er å lenke videre til journalistikk som åpenbart er feil fremstilt.

En ting som ikke er inkludert i utvalget av saker, er saker som publiserer på de sosiale mediene. Til tross for at det er nedfelt i retningslinjene om god presseskikk, at debatt som er oppfordret av mediet på frie forum skal styres etter retningslinjene om god presseskikk (punkt 4.17), så er det ofte at kommentarer fra leserne går av sporet. Kringvarp Føroya har vært under kritikk for ikke å redigere kommentarsporene sine de siste årene. Når de deler en sak på de sosiale medier, har de også ansvar over hva som blir sagt i kommentarfeltet. Sist dette skjedde var det i en sak om sexisme i parlamentet, 14. mars 2022². Et medlem i parlamentet blir beskyldt for mange ting, uten at Kringvarp Føroya griper inn, sletter, eller modererer debatten som foregår. Dette er en av utfordringene som teknologien har med seg. Skal den som blir beskyldt i kommentarfeltet få lov til å uttale seg, eller hvor langt rekker ansvaret inne på de sosiale mediene? Det er et spørsmål som er viktig å ha i bakhode når man som journalist beveger seg ut på de sosiale medier. På facebooksidene til Kringvarp Føroya skriver tross alt, at de tolerer ikke dårlig tone i debatten, nedlatende kommentarer, personangrep med mere. Det som er beskrevet, er en annen dimensjon av etiske spørsmål enn vi har behandlet i oppgaven hittil. Ikke fordi det er viktig for analysen, men det gir et bilde av hvilke etiske utfordringer finnes, og hvordan de håndteres.

² <https://www.facebook.com/kringvarp>

Del 5: Drøfting/konklusjon

5.1 Funn i analysen

Vi kan fastslå at det er saker som er blitt publisert av de færøyske nettaviser som bryter med god presseskikk. Hva resultatet hadde blitt om de hadde blitt klaget inn til medieklagenemden vet vi ikke, men vi kan videre konkludere at det er få saker som kommer til behandling der. De gjennomgående brudd på god presseskikk er manglende kildebredde, retten til samtidig imøtegåelse, tekstreklame og lenking til andre nettsider. Det er noe som tyder på at nettavisene bryter med retningslinjene om god presseskikk oftere enn de blir klaget inn til medieklagenemden, men som sagt kan vi ikke fastslå at disse sakene ville få kritikk eller bli felt hvis de ble klaget inn.

Videre kan vi si at systemet med at klage til Kringvarp Føroya gjør at ledelsen i rikskringkastingsmediet behandler flere saker om brudd på god presseskikk enn medieklagenemden gjør. Jeg vil argumentere for at nemden som er satt til selv samme oppgave ville være i stand til å behandle de klagene direkte, fordi de bare har behandlet 10 saker siden 2015.

5.2 Drøfting

Som vi har sett, er der stor diskrepans mellom analysen av utvalgte eksempler på brudd med god presseskikk og antallet av klager til dels Kringvarp Føroya og til medieklagenemden. Materialet og analysen gir derfor grunn til at konkludere, at der ikke kan ses en klar sammenheng mellom innførelsen av medieansvarsloven i 2006 med etableringen av veiledende regler for god presseskikk i 2008 og den faktiske utvikling av god presseskikk i de etablerte medier. Det ser ikke ut til å være sammenheng i de presseetiske regler, og etikken i den produserte journalistikken.

Som beskrevet i teoriavsnittet, legger den teknologiske utviklingen av mediene større press på etikken i faget. Det er ikke sammenheng mellom den store utvikling, og den manglende revidering av retningslinjene om god presseskikk. Som Brurås forklarer, er det viktig å de etiske overveielser er sentrale, især i en hektisk hverdag, hvor kravet om hurtighet er sentralt (2014, 134-135). De etiske spørsmålene skal fylle i hverdagen til journalistene. Brurås mener at presseetikkenes kjerne er refleksjon over etiske spørsmål.

I et lite samfunn som det færøyske kan de gi personlig eksponering når en velger å bruke klagemulighetene som eksisterer. Det gjør muligvis at folk holder seg tilbake for å klage. Det at medieklagenemden er så inaktiv som den ser ut til å være kan også ha betydning for hvor mange saker blir klaget inn. Det åpner for spørsmålet om folk ser verdi i å klage, men kanskje heller gjør som politikeren i eksempel 11 (Vedlegg 1), tar til Facebook eller andre for å svare på anklager.

Som journalist kan man være fornøyd med at tilliten til avisene og Kringvarp Føroya, er høy. Dette kan også være et svar på de få mottatte klager fra befolkningen i landet. Når folk stoler på det som fremstilles i mediene, gir det ikke grunn til bekymring. Når man har stor tillit blant befolkningen, er det viktig å ta vare på den. Underbygget funnene i analysen er det et problem at det produseres journalistikk som går på kompromiss med etikken, og det krever ransaking hos mediene, og hos journalistene selv.

Den manglende forskningen i journalistikken er også et problem som jeg ser det. En færøysk journalistutdanning kunne være gunstig for å løfte mediene, og sette press på de etablerte journalistene, fagforbundet og myndighetene. Ravn-Højgaard et al. beskriver det som manglende profesjonalisme i feltet, når de undersøker færøyske medier (2021, s. 107). En del av den manglende profesjonalismen er dårlig økonomi og mangel på journalister. Det skaper store utfordringer for faget, og for journalistene, Underbygget av Weihe sine uttalelser om å bli utsatt for injurier på grunn av den førte journalistikken.

5.3 Tid for oppdatering

At retningslinjene om god presseskikk ikke er oppdatert siden 2008 ser jeg som et problem. Det er viktig at journalistene blir utfordret på nye etiske spørsmål i takt med at medielandskapet endres. Det er ikke bare viktig for å holde seg oppdatert, men også viktig hvis man skal opprettholde selvjustisen i bransjen. De færøyske presseetiske regler har noen mangler hvis vi sammenligner med den oppdaterte norske Vær Varsom-plakat. Blant annet punktene om tekstreklame og omtale av virksomheters varer, og PR-stoff er ikke inkludert i de færøyske regler.

Da medieansvarsloven i Færøyene ble vedtatt i 2006 ble det pålagt pressen selv å utvikle det etiske regelverk. Selv om Ravn Højgaard hevder at den færøyske presse i høy grad er inspirert av den danske modell, er det tydelig sammenheng mellom den norske Vær Varsom-plakat og de færøyske etiske retningslinjer. Hvis vi sammenligner begge retningslinjene

punkt for punkt avviker de i enkelte tilfeller, spesielt på de moderne punktene som er blitt introdusert i Vær Varsom-plakaten de siste årene. Mens stammen er den samme, og kanskje grunnidéen ved regelverket er den samme, er det ikke helt sammenheng i hvordan det jobbes med etikken begge land. I Norge er det en sterk selvjustis hvor de store sakene som er på kant med etikken blir tatt opp, debattert og behandlet av Pressens Faglige Utvalg. På Færøyene skal du lete lengere etter saksbehandlinger, debatt og selvjustis. Det burde være mulig for et samfunn for det færøyske å ha en sterk selvjustis, fordi man er tett på kildene, og vil gjerne unngå kritikk og feil fremstilling av saker.

Jeg synes at en av grunnene til den manglende debatten om de etiske retningslinjer er fordi at journalistikken til tider blir for tannløs. Vi har eksempelvis ikke noen tabloidavis som skriver om bloggere og influensere. Vi har sjeldent store gavesaker som avdekker kritikkverdige forhold hos makten. Hvis man ikke utfordrer polene i samfunnet, dør debatten av seg selv. For noen år tilbake ble en færøysk bank avslørt i å ha svindlet for omtrent 500 millioner kroner. Det var godt journalistisk håndverk som førte til at personene i ledelsen fikk ansvaret for å svare på kritikken. Hele landet delte seg nesten i to, det var dem som var enige med journalistene, og dem som ikke var enige. Dette førte til en stor debatt mellom journalister fra de etablerte mediene i Færøyene, og etikk ble diskutert. Enkelte ganger skjer det at noe kritikkverdig blir avdekket, men ingen stiller spørsmål ved om det er fremstilt korrekt. Her vurderer jeg at det er tilliten til mediene som spiller inn. Det som kan være en falsk trygghet for de etablerte medier er hvis brukerne har en blind og lite kritisk tilnærming av den tilliten. På samme måte som journalistene skal holde makthaverne til ansvar for det de gjør, må journalistene hjelpe hverandre med å holde hverandre til ansvar for det vi gjør.

5.4 Konklusjon

Resultatene av undersøkelsene bekreftet min påstand før jeg gikk i gang. Det produseres en del journalistikk som ikke blir klaget inn til de vedkommende instanser, når de bryter med retningslinjene om god presseskikk. Funnene i analysen viser at til tross for et omfattende etisk regelverk, og en instans som skal håndheve det, blir de presseetiske regler brutt. Det er ikke slik at vi skal ha en «null ideologi». Ingen skal fengsles for å bryte de etiske reglene, og selv om vi ikke vil ha grove feil som fører til skade, skal vi fortsatt ha noen som bryter de etiske reglene, fordi det skaper en debatt som trengs for å følge utviklingen.

For å oppnå den vekselvirkning som må være mellom veiledende regler, klagesystem, selvjustis og den faktiske utvikling i det journalistiske feltet, kan det tenkes at medieklagenemden trenger en fornyelse.

Når man fra politisk side, sammen med bransjen har valgt å ha en medieklagenemd burde den gjøre mere enn å behandle 12 saker på syv år. Mitt forslag er å gi medieklagenemden i oppgave å foreta en årlig eller halvårlig screening av etikken i journalistikken. For å beholde den selvjustis som er i dag, synes jeg dette er noe som må komme fra journalistene selv. Det skal ikke bli pålagt dem, men det bør være noe som journalistene skulle ønske selv. På denne måten kunne man få skapt en debatt om emnet, og fått gjort både journalister og brukere klar over hvilke etiske problemer er viktige å takle i dagens mediasamfunn.

I tillegg til endringer i hva medienemden skal lage, synes jeg også den skal utvides. Som det er skrevet i medieansvarsloven er det fire medlemmer i medieklagenemden. Jeg synes at den med en utvidelse kunne få bedre resultater. Som nå er velger pressen to medlemmer. Man kunne eksempelvis utvide den slik at man fikk unge inn i nemden, eller at man fikk et ekstra medlem utpekt av pressen. Kanskje begge to hadde vært gunstig for en bredere debatt og en mer gjennomarbeidet tolkning av det færøyske etiske regelverk.

Fagforbundet for journalister bør så mye som mulig gjøre alt for å fastholde om grunnsøylen, som er den frie presse. Det finnes alltid en latent fare for at politikere og lovgivere kan gripe inn i lovgivningen og begrense friheten og selvjustisen. Tendensen ses allerede på Færøyene hvor i forbindelse med mediestøtten. Ansøking om mediestøtte behandles nå av kulturministeriet, hvor pengene deles ut som konkret prosjektstøtte etter journalistisk innhold. Det har hatt med seg sterk kritikk fra mediene, som ser det som et forsøk på å styre pressen politisk.

Med fare for mer politisk innblanding i pressen er det viktig at pressen selv kommer med konkrete initiativer for å styrke den presseetiske selvjustis og evaluerer nåværende situasjon.

Litteraturliste

- Brurås, S. (2014 (2000)). *Etikk for journalister*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Croteau, D., & Hoynes, W. (2019). *Media/Society - Technology, Industries, Content, and Users*. London: SAGE.
- Fjølmiðlanevndin. (2008). *Leiðreglur um góðan fjølmiðalið*.
- Í Skorini, H. (2021, October 12). *Fróðskaparsetri*. Hentet fra Setur.fo:
<https://www.setur.fo/fo/setrid/tidindi/mest-alit-a-logregluni-minst-a-politisku-flokkunum/>
- Kulturministeriet), M. (. (2022, february 3). *Lms.fo*. Hentet fra
<https://lms.cdn.fo/media/16332/fr%C3%A1grei%C3%B0ing-fr%C3%A1-mi%C3%B0lastu%C3%B0ulsnevndini-2021.pdf?s=SNry5WIMs4Gs4FsUjUyUDUmCY0Q>
- Mathisen, B. R. (2015). *Lokaljournalistikk*. Kristiansand: IJ-forlaget.
- Medieansvarsloven, L. . (2006, May 16). *Lógarsavn*. Hentet fra Logir.fo:
<https://www.logir.fo/Logtingslog/45-fra-16-05-2006-um-fjolmidlaabyrgd-sum-broytt-vid-logtingslog-nr-30-fra-30-april>
- Østbye, H., Helland, K., Knapskog, K., Larsen, L. O., & Moe, H. (2013). *Metodebok for mediefag*. Bergen: Fagbokforlaget.
- PFU. (2022, April 4). *Presse.no/pfu/etiske-regler/vaer-varsom-plakaten/*. Hentet fra Presse.no: <https://presse.no/pfu/etiske-regler/vaer-varsom-plakaten/>
- Ravn-Højgaard, S., Jóhannsdóttir, V., Karlsson, R., Olavson, R., & Í Skorini, H. (2021). Particularities of media systems in the West Nordic countries. *Sciendo - Nordicom Review*, 101-123.
- Weihe, L. (2017, May 5). Den sorte varevogn. *Den svåra yttrandefriheten* - <http://norden.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1098987&dswid=-2827>, ss. 8-15.

Vedlegg:

Vedlegg 1 – Liste over utvalgte saker

Eksempel	Medie	Ár	Link	Kommentar	Brudd/krítikk
1	Norðlýsið	2020	https://nordlysid.fo/tidindi/66381/undanfarna-samgongavildi-eisini-skilja-foroya-tele-sundur	Politikere som blir beskylt for noe fikk ikke mulighet til å svare	4.14
2	Norðlýsið	2022	https://nordlysid.fo/tidindi/72566/aquafacts-slodbrotandipallur-til-alivinnuna	Reklamesak med en kilde	2.5
3	Norðlýsið	2018	https://nordlysid.fo/tidindi/56555/hanus-hansen-svarar-oluvu-klettskard	Leserinnlegg kategorisert som nyheter	4.2, 4.13
4	Norðlýsið	2022	https://nordlysid.fo/tidindi/73681/looknorth-sleppur-ikki-at-byggja-i-braedi	Enkildesak	3.2
5	Norðlýsið	2022	https://nordlysid.fo/tidindi/73551/jt-electric-byggir-tveirnyggjar-fodurflakar-fyri-luna	Pressemelding kategorisert som nyheter	4.1
6	Portal.fo	2022	Lenke til: https://www.jn.fo/flogfarneydlendi-i-vagum?portalfo	Lenke til annet medie. Ikke tydelig markert. Enkildesak	4.15 3.2
7	Portal.fo	2022	https://portal.fo/dagur-57911/16-millionir-jattadar-til-at-umvaela-gomlu-laeknahusini-i-klaksvik.grein	Enkildesak	3.2
8	Portal.fo	2022	https://portal.fo/fiskur-57695/-okkara-skylda-at-okja-framleidsluna-av-laksi.grein	Pressemelding fra privat virksomhet kategorisert som nyhet	2.5
9	Portal.fo	2022	Lenke til: https://jn.fo/myndir-russisk-innras-i-runavik?portalfo	«tittelen russisk invasjon i Runavik» blir brukt mitt under krigen i Ukraina	4.15 4.1 4.4
10	Portal.fo	2022	28. mars 2022 Lenke til: https://hinvegin.fo/gransking-koppsetingin-hevurnegativan-virknad-fyri-teyngstu-bornini	Portal.fo lenker til Hinvegin.fo som ikke er redaktørstyrt. Saken omhandler vaksine mot covid19, og er enkildesak kombinert med meningsjournalistikk	4.15 3.2 2.1

11	Kvf.fo	20 22	https://kvf.fo/netvarp/sv/2022/03/21/ma-tillaga-advokatyрки-til-nyggja-politiska-veruleikan	Formann i et politisk parti beskylder en annen politiker for å jobbe for fagforbundene i landet. Han får ikke lov til å svare på beskyldningene	4.13 4.14
12	Kvf.fo	20 22	https://kvf.fo/netvarp/uv/2022/04/22/semja-um-politisku-tiltkini-mti-ruslandi	Politiker beskylder regjeringen for å ikke stå sammen om sanksjoner mot Russland. Kaller det uetisk, umoralsk og pinlig. I nettsaken som publiseres får ingen i regjeringen rett til samtidig imøtegåelse	4.13
13	Kvf.fo	20 22	https://kvf.fo/greinar/2022/04/15/naestan-helvtin-av-orkuni-kann-koma-ur-sjonum	Enkildesak	3.2
14	Kvf.fo	20 22	https://kvf.fo/greinar/2022/04/12/enn-eingi-tekin-um-nakad-hotell-i-klaksvik	Ingen kilde oppsøkt til å svare på spørsmålene journalisten stiller i saken	3.2 4.13
15	In.fo	20 22	https://in.fo/news-detail/fjallid-sum-leyp-og-flustir-leykir	Reklame for en tur.	2.5
16	In.fo	20 22	https://www.in.fo/news-detail/oddafolk-i-sambandsflokkinum-osamd-um-rikisfelagsskapin	Saken er skrevet ut fra facebookkommentarer til politikere, uten at de er blitt spurt om kommentar	3.3 4.14
17	In.fo	20 22	https://web.archive.org/web/20220214003507/https://www.in.fo/news-detail/hetta-er-ein-storur-trupulleiki-fyrisuduroyar-sjukrahus	Flyselskapet Atlantic Airways blir beskylt for å ikke tenke på en del av befolkningen i landet, med ny reiseplan. Blir ikke gitt mulighet til å svare i saken	4.13
18	In.fo	20 22	https://www.in.fo/news-detail/brigada-hus-byggjanu-hus-nummar-22	Reklamesak for en entreprenør-virksomhet	2.5
19	Dimmalætti ng	20 22	https://www.dimma.fo/grein/ongin-moralisering-og-knokkroyting	Enkildessak baser på sitater fra en mann til et annet medie	3.2

20	Dimmalætti ng	20 22	https://www.dimma.fo/grein/ kendur- fotboltsumbodsmadur-er- deyður	Fotballagent meldes død, som viser seg ikke å stemme	4.6
21	Dimmalætti ng	20 22	https://www.dimma.fo/grein/ skotin-ella-seld-foroyksku- rossini-skulu-ur-mykinesi	Kilden krever handling fra miljøminister, men miljøministeren er ikke kontaktet i saken	4.14
22	Dimmalætti ng	20 22	https://www.dimma.fo/grein/ logreglan-tapti-i-raettinum- men-brukar-enn-somu- grundgeving-moti-hopp- torshavn	Myndighetene blir anklaget for lovbrudd. Fremgår ikke at de er kontaktet i saken	4.13
23	VP.fo	20 22	http://www.vp.fo/news/fiskk ips-bilurin-i-suduroynni-57	Tekstrekklame uten å være merket før man klikker seg inn	2.5
24	VP.fo	20 22	http://www.vp.fo/news/loeg madur-maelir-til-at-selja- hotel-hilton	Manglende journalistisk innhold. Tittel + link videre til annet medie	4.1
25	VP.fo	20 22	http://www.vp.fo/news/slept a-kugvin-hja-mikkelsen	Leserinnlegg ikke merket for å være det før man klikker seg inn	4.2
	VP.fp	20 20	http://www.vp.fo/news/nolso yggin-hildin-fyri-gjoeldur	Leser innlegg ikke markert for å være det før man klikker seg inn	4.2

Vedlegg 2 – Klager til medieklagenemnden

Tabell over klager til medieklagenemnden tilbake til 2015

Klage	Fornærmet	Hva klages for	Når	Resultat
Publisering av navn i rettsak	Kringvarp Føroya	God presseskikk	2022	Avvist/Ikke behandlet
Klage om valgsending	Kringvarp Føroya	Fremgår ikke	2020	Avvist – klaget for sent
Klage om stenging av kommentarspor hos mediet	Vágaportal VP.fo	Politisk agenda hos mediet	2018	Avvist – Klageren er ikke direkte involvert
Klage om tittel	Kringvarp Føroya	Misvisende tittel	2018	«Delvis medhold» til klageren
Klage om gjentatte saker om et enkelt rederi	Kringvarp Føroya	Misvisende nyheter fra mediet	2017	Avvist – klaget for sent
Klage om tv-sending og saker om en færøysk bank	Kringvarp Føroya	God presseskikk og Medieansvarsloven	2016	Frikjent – med enkelte anmerkninger om språkbruk
Klage om sak om en færøysk bank i avis	Sosialurin	Medieansvarsloven § 43 og god presseskikk	2016	Frikjent – med enkelte anmerkninger om språkbruk
Klage om feil fremstilling av fakta	Vikublaðið – Sosialurin	Medieansvarsloven § 43 og god presseskikk	2016	Felt på 4.5 i reglene om god presseskikk
Klage om språkbruk i radiosending	Rás 2 – nåværende FM1	Medieansvarsloven § 43 og god presseskikk	2015	Felt på punkt 3.8 og 4.1 i reglene for god presseskikk
Klage om kommentar på facebookgruppe «Kringvarp Føroya»	Kringvarp Føroya	Medieansvarsloven § 1	2015	Avvist – handler ikke om mediet

Vedlegg 3 – Liste over klager til Kringvarp Føroya

Tabell over klager til Kringvarp Føroya tilbake til 2018.

Forkortelser

- LuGF – Leiðreglur um góðan fjølmiðlasið – retningslinjer om god presseskikk.

Klage	Fornærmet	Hva klages for	Når	Resultat
Forfatter av en artikkel som ble diskutert ble ikke spurt om kommentar	Kringvarp Føroya	Brudd på 4.13 og 4.14 i LuGF.	2022	Frikjent/ikke brudd
Klage om å endre tittel	Kringvarp Føroya	Fremgår ikke	2021	Avvist
Klage om publisering av navn	Kringvarp Føroya	4.5, 4.6 og 4.7 i LuGF.	2021	Frikjent/ikke brudd
Klage om brudd på LuGF	Kringvarp Føroya	Fremgår ikke	2021	Avvist
Klage om bildebruk	Kringvarp Føroya	Fremgår ikke	2021	Klagen er formulert som spørsmål, og spørsmålet blir besvart
Klage om radiosak	Kringvarp Føroya	Brudd på LuGF	2020	Felt på to punkter. 4.13 & 4.14
Klage om tv-innslag	Kringvarp Føroya	Brudd på LuGF	2020	Kritikk på bildebruk Ikke brudd på LuGF
Klage om tv-innslag	Kringvarp Føroya	Brudd på LuGF	2019	Avvist – ikke behandlet
Klage om radiosendingen «Pressan»	Kringvarp Føroya	Krav om rettelse fra en involvert i sendingen	2019	Frikjent – ikke brudd

Klage om radiosendingen «Pressan»	Kringvarp Føroya	Bruk av opptakelser fra annet medie	2018	Frikjent – ikke brudd
Klage om Radiosending «Pressan»	Kringvarp Føroya	Brudd på §266b (diskrimineringslovgivning)	2018	Avvist – kan ikke behandle brudd på straffelov
Klage om brudd på LuGF fra mediet R7	Kringvarp Føroya	Brudd på LuGF 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 4.5, 4.12	2018	Kritikk på 1.2 Frikjent på de andre punkter.

Vedlegg 4 – Retningslinjur om god presseskikk

Fjølmiðlanevndin

Leiðreglur um góðan fjølmiðlasið dagfest 14.05.2008.

Góður fjølmiðlasiður

Tað áliggur øllum, ið starvast í feroyska fjølmiðlaheiminum at vita, hvat er góður fjølmiðlasiður og at halda hendan sið. Fjølmiðlafólk eiga at leggja seg eftir at starva eftir fremsta yrkiskunnleika.

Hesin fjølmiðlasiður er støðið undir teimum fyrisetu málunum, sum eru bæði at verja rættin hjá einstaklinginum og rættin hjá fjøldini at verða kunnað. Hesin siður er hornasteinurin, sum fjølmiðlafólk binda seg til at virða.

Hesin siður eigur at verða virður ikki einans sambært orðing síni, men í samljóði við endamál sítt. Hann eigur ikki at verða lagður út ella tulkadur strangliga fyri at kunna seta til viks aðalmálið at verja einstaklingin, men tó heldur ikki so viðfevnt, at tað skerjir rættin hjá fjølmiðlum óneyðuga til talu-, skrivi- og kunningarfrælsi ella forðar kunning, sum hevur almennan áhuga.

1. Fjølmiðlarnir í samfelagnum

- 1.1 Talu-, skrivi- og kunningarfrælsi eru týðningarmiklir grundarsteinar í einum fólkaræði, og fyri at tryggja hetta frælsi krevst, at fjølmiðlar eru óheftir.
- 1.2 Fjølmiðlar eiga at bera tíðindi, upplýsa, kunna, íbirta orðaskifti og at viðgera samfelagslig mál kritiskt. Fjølmiðlar hava tí serstaka ábyrgd av, at øll viðkomandi sjónarmið verða lýst.
- 1.3 Fjølmiðlar skulu verja talu-, skrivi- og kunningarfrælsið. Fjølmiðlar eiga tí ikki at lata óviðkomandi áhugamál forða frælsari kunning, frælsari atgongd at heimildum ella forða orðaskifti um samfelagslig mál ella viðurskifti.
- 1.4 Fjølmiðlar eiga at verja einstaklingar og bólkur fyri órætti frá almennum myndugleikum og stovnum, fyrítøkum ella øðrum felagsskapum.
- 1.5 Fjølmiðlar hava rætt og skyldu at kunna um tað, ið hendir í samfelagnum og at avdúka ivasom viðurskifti.

2. Integritetur og ábyrgd

- 2.1 Tað áliggur øllum fjølmiðlum og tí einstaka fjølmiðlafólkinum at verja integritetin og trúvirðið, so arbeiðast kann uttan trúst frá einstaklingum ella bólkum, sum av politiskum, fíggarligum ella øðrum orsökum kunnu hugsast at vilja ávirka innihaldið.
- 2.2 Fjølmiðlafólk eiga ikki at átaka sær uppgávur, arbeiði, búskaparligar ella aðrar bindingar, ið kunnu skapa iva um, hvat endamálið er við kunningaruppgávuni. Tey eiga ikki at koma sær í støður, har ivi kann sást um teirra trúvirði, og tey eiga at gáa um viðurskifti, ið kunnu ávirka gegnið hjá tí einstaka fjølmiðlafólkinum.
- 2.3 Fjølmiðlafólk eiga ikki at misnýta sína støðu til egnan fyrimum.
- 2.4 Fjølmiðlafólk eiga at sleppa undan uppgávum, sum stríða ímóti teirra samvitsku ella sannforing, ella sum stríða ímóti góðum fjølmiðlasiði.

Fjølmiðlanevndin

Leiðreglur um góðan fjølmiðlasið dagfest 14.05.2008.

- 2.5 Greiður skilnaður eigur at vera millum lýsingartilfar og kunningartilfar annars.
- 2.6 Tað er ikki góður fjølmiðlasiður at geva umrøðu aftur fyri lýsingar. Tað, ið kunnað verður um, skal vera úrslit av eini meting av kunningarvirðinum. Tað eigur at verða gjørdur skilnaður millum tíðindi og handilsliga kunning, eisini tá ið tað snýr seg um leinki og aðrar tilvísingar.
- 2.7 Tað er ikki góður fjølmiðlasiður at lata stuðlar ávirka virksemd, innihaldið ella útsjónina á einum fjølmiðli.

3. Atferð hjá fjølmiðlafólki og viðurskiftini millum miðlar og heimildir

- 3.1 Tað eigur at vera upplýst, hvør heimildin er, um ikki fyrilit fyri heimildini ella fyrilitið fyri triðjaparti krevur annað.
- 3.2 Tað er góður fjølmiðlasiður at vera vandin í valinum av heimildum, og at eftirkanna, at upplýsingar frá heimildum eru rættar. Eisini er tað góður fjølmiðlasiður at stremba eftir fjølbroytni í valinum av heimildum. Heimildarvandnið herðist, um dulnevndar heimildir verða nýttar, ella um ein heimild gevur fjølmiðli einkarétt.
- 3.3 Tað er góður fjølmiðlasiður at halda avráddar fortreytir fyri samrøðum og øðrum tíðindum.
- 3.4 Fjølmiðlarnir eiga at verja heimildirnar. Hetta er ein fyritleykt fyri, at fjølmiðlarnir kunnu inna teirra samfelagsábyrgd og tryggja atgongdina at týðandi upplýsingum.
- 3.5 Fjølmiðlafólk skulu ikki upplýsa navn á heimild, sum hevur latið upplýsingar í trúnaði, uttan so at greið avtala frammanundan er gjørd við viðkomandi frammanundan um hetta.
- 3.6 Tilfar, ið ikki er almannakunngjørt, eigur sum meginregla ikki at latast óviðkomandi.
- 3.7 Brot úr samrøðum eigur at endurspeglja áskoðanina hjá viðkomandi í samrøðuni. Endurgeving eigur einans at verða broytt í tann mun, tað snýr seg um rætting av ítökiligum skeivleikum. Bert tann sum hevur ábyrgd av ritstjórnini kann ávirka ritstjórn og framløgu av tilfari.
- 3.8 Tað er góður fjølmiðlasiður at vera hoviskur. Fjølmiðlafólk eiga at vera sera varin, um fólk ikki sjálvi eru før fyri at meta um fylgjurnar av tí, tey siga. Hugsast skal um, at fólk við skelki ella í sorg eru meira viðkvom enn onnur, og at kenslur, ókunnleiki ella vantandi metingarevni skulu ikki misnýttast.
- 3.9 Tað er ikki góður fjølmiðlasiður at nýta fjalt upptøktutól ella mikrofon, ósannan samleika o.til. uttan í heilt serligum fornum, tá ið eingir aðrir møguleikar eru at avdúka viðurskifti, ið hava stóran samfelagsligan týðning.

4. Reglur fyri almannakunngerð

- 4.1 Tað er góður fjølmiðlasiður, at innihald og framløgu eru saklig og umhugsað.
- 4.2 Eingin ivi skal vera um, hvat eru ítökiligar upplýsingar og hvat eru viðmerkingar.
- 4.3 Tað er góður fjølmiðlasiður at sýna virðing fyri serkennum, samleika, privatlívi, uppruna, tjóðskapi og lívsáskoðan. Tað er ikki góður fjølmiðlasiður at taka fram persónlig og privat viðurskifti, um tey ikki eru avgerandi neyðug fyri at lýsa málið.